

SANCILI GEÇİŞLER ÜLKESİ TÜRKİYE/TOPLUM-SİYASET-DEVLET

Av. DOĞAN ERBAŞ
HADEP İstanbul İl Başkanı

Bütün bir toplumsal yaşamın üç önemli alanı olan toplum-siyaset-devlet ilişkisini irdelemek ve bunun sonuçlarını Türkiye'ye uyarlamak, Türkiye'nin genel politik durumunu anlayabilmek ve anlatabilmek açısından hem bir gereklilik ve hem de bir zorunluluk olmaktadır.

Çok çeşitli sınıf katman, topluluk, meslek, cins, inanç ve mezhep grubu gibi değişik kümelenmelerden oluşan ve sürekli bir değişkenlikle karmaşık özellikler taşıyarak dinamik bir olguyu ifade eden bütün toplumun, siyaset kurumunun temel aracı durumunda bulunan siyasi partiler başta olmak üzere çeşitli araç ve yöntemleriyle kendilerini ifade ederek, devleti etkilemeye ona yön vermek suretiyle kendi çıkarlarını korumaya çalıştıkları, günümüz dünyasının bilinen genel bir gerçekliği olmaktadır.

İnsanlık tarihin her döneminde, o dönemin egemen üretim biçimi, teknik ve bilimsel gelişimin dönemsel düzeyi, felsefi-ideolojik gelişmişlik ölçüsü ve başka bir çok faktörün etkisiyle oluşan çeşitli toplumsal kümelenmeler, bir taraftan kendi iç örgütlenmeleri-dayanışmalarını geliştirirken bir taraftan da kendi dışında yer alan benzeri kümelenmelerle mücadele etmeyi tasarlamışlardır.

Bu mücadele şüphesiz her dönemde farklı özellikler taşımış, ama modern tarih, insanlığın uygarlığa geçişi de diyebileceğimiz günümüz döneminin toplumsal yaşamı genel olarak girişte belirtmeye çalıştığımız üçlü ilişkinin (toplum-siyaset-devlet) çevresinde dolanıp durmuştur. Yine şüphesiz bu ilişki her ülkenin özgün koşulları içerisinde farklılıklar taşımış ve taşımaya da devam etmektedir.

Konuyu fazla dağıtmamak için çok gerilere gitmeden ve kısa bir özetle belirtecek olursak günümüz Türkiye'sinin yaşadığı çok yönlü sosyal / siyasal bunalım aslında köklerini bugünkü devletin kuruluş sürecinden almaktadır.

Geriye doğru bakıldığında görülen ve bugün derinden değişmeye başladığı hissedilmesine rağmen henüz pratik sonuçları görülmemiş gerçek şudur: Ordu tarafından kurulan ve "kollanan" anti-demokratik / oligarşik bir cumhuriyet, değişim ihtiyacını köklü şekilde gören, bunun işaretlerini aslında güçlü şekilde vermeye başlasa da henüz aşamadığı çok yönlü tutuculuk ve dogmatizmle kuşatılmış ve zihinsel açlık içindeki toplum gerçeği ve hepsinden önemlisi de her türlü elverişli koşulların varlığına rağmen dönüştürücü-reforme edici rolünü bir türlü oyna(ya)mayan ürkek, cılız ve her bakımdan boğazına kadar anti-demokratizme gömülerek takınmış bulunan geleneksel siyaset kurumu. Hepsi biri birine bağlı, bir çözümsüzlük yığını şimdilerde ağır aksak da olsa, zorlanarak da olsa, bunu aşmanın-daha doğrusu aşmaya çalışmanın içte ve dışta mekanizmalarını yaratmaya çalışıyor.

Devlet-siyaset ilişkisi açısından hala da aşılamayan tam bir kısır döngüyü yaşadı. Türkiye, Kurucu/kollayıcı irade olduğu için çoğu zaman "devlet"le özdeşleşen ordu tarafından alanı son derece daraltılmış bir siyaset kurumu, ama yakından bakıldığında bu pozisyonuna çoktan razı olmuş gibi görünen, bunu zorlamayan-belki de zorlayamayan demek daha doğru olur-bu nedenle siyaset yapmayı daha çok geniş kamu olanaklarını çoğu zaman kendilerine ve yakınlarına / biraz da seçmenlerine dağıtmak olarak ele alan ve bu nedenle de her geçen gün etkisiyle gücünü yitire yitire artık dibe vurmuş bulunan siyaset yapılanması bu kısır döngünün iki sacayağı olmaktan bir türlü kurtulamıyor.

Devlet/Ordu ve onun son derece hantal/tutucu bürokrasisi, özellikle askeri darbelerle önemli kırılmalara uğrattıkları siyaset kurumunun demokratik bir karakter kazanmasını engellemekte, ama bir bütün olarak siyaset kurumu da, ülkenin ve toplumun çağdaş demokratik uygarlık ölçülerine ulaştırılması amacının – kimi zaman kıyılarında gezinse de- yanından bile geçmemektedir.

Kabul ve itiraf etmek gerekir ki siyaset yapılanmasının bu yönlü pozisyonu, yelpazenin sağında da solunda da nedenleri/etkileri/sonuçları önemli farklılıklar taşısa da aynı şekilde belirdi. Hizbullah gibi ilişkileri karanlık ve kanlı yöntemler denemekte sakınca görmeyen örgütler ve benzeri örgütlerin güçlenip palazlanmasına kaynaklık eden ve Nakşibendilik başta olmak üzere çeşitli cemaat/tarikatlarla ilişki içinde büyüyen, modası geçmiş ırkçı söylemlerle uygun ama geçici konjoktürel koşulların varlığı nedeniyle elde edilen iktidar olanaklarının dayanılmaz cazibesi arasında bocalayıp duran, en liberalinin

ekonomik liberalizmi siyasal/sosyal özgürlüklerle bütünleştiremediği dinsel / milliyetçi / liberal sağ siyasal cenah bir yanda, devletçilik/milliyetçilik kapanından kendisini bir türlü kurtaramayan, kalıpcı/dogmatik özellikleri nedeniyle tartışmaya kapalı olduğu için gelişip güçlenemeyen, örgütsüz olduğu için etkisiz olan, yaratıcılıktan uzak ideolojik / örgütsel pratiğini her geçen gün kendisini zayıflattığını bile göremeyen, AB süreci gibi genel bir demokratikleşme projesini tartışmak adına, bu topraklarda yaşayan insanlara verecek hiçbir şeyi olmayan ırkçı/milliyetçi/totaliter güçlerle aynı konuma sürüklendiğini bile bile bu tavrını inatla ve ısrarla sürdüren kimi "sol", sosyalist, sosyal demokratla, Kemalizmin yenilenmemesi nedeniyle, 1920'ler de çöküp kalan katılığının değişik versiyonları olan en "uç"ta kinden en ılımlısına kadar çeşit çeşit boy boy örgüt, oluşum, platform, parti, diğer yanda.

Fazla ayrıntıya girmeden genel olarak bu şekilde belirtilebilecek siyasal tablo, aslında olup biten her şeyin adeta "değişmelisin" demesine rağmen, demokratik siyasetin kararlı siyasal iradesi olabilecek, gerçek bir demokrasiyi bütün kural ve kurumlarıyla gerçekleştirmeyi programlaştıran doğru politik öncülüğün ortaya çıkamaması nedeniyle daha uzun bir süre süreceğe benzemektedir. Toplumsal / siyasal yaşamda var olan bütün kurumlar aslında çoktandır eskimiş/aşınmış olduğu halde, yenilenememeleri / yerlerince yenisinin konamaması nedeniyle yaşanan iniş / çıkışlı karmaşık bir siyasal atmosfer bütün çelişkileriyle bir süre daha devam edecektir.

Siyasal Partiler bütün bu karmaşık tablo içerisinde önemlerinden ötürü üzerinde en fazla durulması gereken özellikler taşımasıyla öne çıkmaktadır. Günümüz Türkiye'sinde dikkatli bir gazete okuyucusunun bile sayısını kimi zaman unuttuğu kadar çok sayıda mevcudunun yanı sıra hem sağ ve hem de sol cephede kurulacak bir çok partinin çalışmalarından söz edilmesi ilk bakışta bir paradoks gibi görünebilir.

Ancak biraz daha yakından bakıldığında bu gerçeğin bir çelişkiyi değil, neden-sonuç bağlantısının rahatlıkla kurulacağı bir ihtiyacı yansıttığı görülecektir. Çünkü siyasal partilerin önemli bir bölümü, bugün hem eskimiş ideolojileri ve aşımış siyasal programları ve hem de anti-demokratik iç işleyişleriyle toplumun önemli bir bölümünün yeni bir yaşam isteğine cevap olmaktan hızla uzaklaşmış durumdadırlar. Çoğunun genel bir dünya kavrayışı olmadığı için, dünyanın genel gidişi, bugünün ve geleceğin genel sorunları hakkında ciddi bir fikri altyapıları yoktur. Siyasal bir organizasyondan daha çok, kimi örneklerinde bir cemaat kültürünün örgütlenmesi, kimi örneklerinde uğrandığı varsayılan haksızlığa duyulann tepkinin bir araya gelişi, kimi örneklerinde de düpedüz en tepede yer alan Genel Başkan ve ona bağlı kader/dava arkadaşlarının bir araya gelişleri, söz konusu olmaktadır. Şeffaf olmayan mali yapıları, iktidara gelecek gibi olanların çeşitli sermaye gruplarınca finanse edilmeleri, iktidarda olanların ise, kamu ihalelerini alan şirketlerden aldıkları "bağışlar" sayesinde varlığını koruyabildikleri bilinen bir olgu olmaktadır. Esasen yürürlükteki anti-demokratik Anayasa ve buna dayalı yasaların varlığı da bu kurumların belirtilen pozisyonunu sağlamlaştıran temel bir koruyucu zırh biçimindedir. Bazı siyasi partilere sağlanan Hazine Yardımı, toplumsal iradenin yaşamaya yansımalarının önünde aşılmaz engeller oluşturan baraj sisteminin varlığı, bütün bir siyasal/sosyal yaşamı derinden etkileyen olumsuzluklar olmaktadır. Bu şekillenmenin etki ve sonuçlarının en fazla görüldüğü kurumlar ise bu boyutuyla siyasi partiler olmaktadır.

Halka dayanmadıkları, dolayısıyla da halkın demokratik iradesini açığa çıkartacak tarzda siyaset yürütemedikleri için (klasik sağ/sol ayrımı bu noktada esasa ilişkin bir farklılık arz etmiyor) Türkiye'nin kapsamlı reform ve demokratik temelde yeniden yapılanma ihtiyacına cevap olmayan siyasi partiler bu nedenle artık aşılma sürecine girmiş bulunmaktadır. Son dönemlerde iktidarıyla/muhalefetiyle mevcut bir çok partinin toplumsal desteğindeki azalma eğrisi bunun somut bir işareti olarak not edilebilir.

Konumuz açısından burada asıl dikkat çekici nokta bütün elverişli verili koşulların varlığına rağmen, kendisini emekten, özgürlükten ve demokrasiden yana tanımlayan "sol" partilerin neden güçlü bir çıkışı gerçekleştiremedikleri, emekçilerin ve ezilenlerin umudunu yükselten bir siyasal çekim merkezi olmayı neden başaramadıkları sorusudur.

Yukarıda kısmen değinildiği için özet olarak belirtmek gerekirse bizce bunun temel nedeni şudur: Kalıpcı/dogmatik ideolojik-zihinsel formasyonu aşamamanın doğal sonucu olarak yenilik ve yaratıcılıktan yoksunluk. Türkiye somutuna uygun net bir siyasal program oluşturamama, aşırı ben merkezci örgüt/kadro/birey şekillenmesi ve bütün bunların yarattığı genel sonuç olarak da, kendisini

bıktırıcı şekilde tekrar etmenin pratikte yarattığı inançsızlık, moralsizlik ve özgüven eksikliği. (Çok yakıcı önem taşıması ve birçok soruna zemin sunması nedeniyle özellikle ve öncelikle belirtilmesi gereken temel bir sorun olarak devletçilik/ milliyetçilik sarmalından bir türlü kurtulamamayı önemi nedeniyle tekrar tekrar vurgulamak gerekir.)

Tam da bu noktada Partimiz HADEP, özellikle son iki-üç yıldan itibaren kendisini yeniden yapılandırmanın, ideolojik-siyasal-örgütsel boyutuyla, Türkiye'nin demokratik geleceğini yaratma mücadelesinin güçlü bir temel dinamiği haline getirmenin çabası içinde olmaktadır.

ABD ve Avrupa merkezli kapitalist uygarlığın insanlığın genel ve nihai sorunlarına çözüm üretememesi nedeniyle girilen bunalımın, demokratik uygarlık çağının yakalanmasıyla aşılabileceğini düşünen HADEP, insanlığın nihai sorunlarının ise, ancak ve ancak demokratik sosyalizmle kalıcı biçimde çözümleneceğini düşünmektedir.

Sanayi devrimini yapamadığı için oldukça sancılı bir siyasal yapılanma içinde bulunması nedeniyle, demokrasi mücadelesinin Türkiye açısından öneminin farkında olan partimiz, Kürt sorunu başta olmak üzere (bu önceliğimizin şu şekilde anlaşılması gerekir: Partimiz, siyaseti ulusal/etnik temele dayalı olarak yaptığı için değil, nereden ve nasıl bakılırsa bakılsın bilimsel /objektif olarak ele alındığında görülebileceği gibi, Kürt sorunu hala çözümlenememiş olduğu için Türkiye'nin demokratikleştirilmesi genel gündeminin birinci sırasında yer almaktadır. Bu soruna asgari de olsa, demokratik siyasal bir çözüm bulunmadığı sürece bu önceliğimiz de devam edecektir) evrensel hukuka dayalı olarak yeniden yapılandırılmış demokratik devlet bütün birey, sınıf ve katmanların örgütlü olduğu demokratik bir toplum ve bu toplumun sorunlarına kalıcı çözümler üretebilmek için halka dayalı olarak yapılan demokratik bir siyaset yaratmak suretiyle, toplumsal yaşamın tümünü demokratikleştirme mücadelesini sürdürmenin mücadelesini vermektir.

Kurulduğu günden bugüne kadar karşılaştığı ve karşılaşmakta olduğu bütün yasal/fiili baskı ve engellemelere rağmen bunlara direndiğini pratikte de kanıtlamış bulunan partimizin yürütmekte olduğu bu mücadele hattı, yukarıda "sol" eksenli partilerle ilgili olarak belirtmeye çalıştığımız sorunların çözümüne katkı sunmada ve Türkiye'de uzun yıllardır tartışılmasına rağmen bir türlü pratikleştirilemeyen "sol eksenli birlik" çalışmalarının amacına ulaşmada bizce oldukça güçlü bir zemin ve pozisyon sunmaktadır. Yaşamın her alanında sağlanabilecek bir ortaklaşma aslında oldukça uzun bir deneyime/geçmişe ve yoğun bir emeğe/bedele dayalı olarak gelişen emek ve özgürlük mücadelesinin başarıya ulaşması için hayati bir zorunluluk arz etmektedir.

Türkiye'de özellikle son yıllarda hemen her akımın, partinin, çevrenin gerçekten de bıktırıcı bir sıklıkla dile getirmesi nedeniyle, adeta sıradanlaştırıldığı için öneminin fazlaca anlaşılmadığını düşündüğümüz demokrasi kavramı, hedefi, mücadelesi, programı, siyaseti, partisi ve kadrosuyla inancı üzerinde, her zamankinden daha fazla tartışmak gerektiğini düşünüyoruz. En pespaye popülist kasaba politikacısından, en değme ırkçı/faşist totaliter eğilimli çevrelere, hiçbir siyasal programı olmadığı halde, geniş yığınların mevcut sisteme olan doğal tepkisini örgütlemekten başka hiçbir marifeti olmayan sözde demokratlara bakarak yönümüzü belirlemek sanırız doğru olmayacaktır. Bu noktada demokrasinin demagojisiyle , gerçeğini, söylemiyle pratiğini ve mücadelesini birbirinden ayırmak gerekir.

Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu siyasal konjoktürde birbirine zorunlu olarak bağlı bulunan ve sayılamayacak kadar bir çok nedenden dolayı iç içe geçmiş bulunan esasen tek bir üst başlık / kavram tercih edildiğinde "Demokratikleşme" olarak ifade edilebilecek üç önemli siyasal / sosyal sürecinden bahsedilebilir: Türkiye'nin genel demokratikleşme süreci, Kürt sorununun siyasal/demokratik çözüm süreci ve AB süreci.

Birinci çözüm ve / veya çözümsüzlüğü diğerini doğrudan etkileyen özelliklere sahip bu üç süreç de içinde bulunduğumuz dönemde, sancılı bir geçiş dönemini yaşamaktadır. Ne zamana kadar süreceği şimdiden kestirilemeyecek kadar karmaşık ve hassas özellikteki bu geçiş dönemi kendi içinde derin çelişkileri barındırmakta, kimi zaman her açıdan olumlu gelişmelere sahne olmakta, kimi zaman da her şeyin çok kötü olacağı izlenimini verebilmektedir. İşte, önümüzdeki birkaç yıl bu alanlarda yaşanacak gelişmelerin etkisiyle şekillenecektir. Türkiye'deki bütün siyasal aktörler de yine bu üç sürecin özelliklerine göre yeniden belirlenecek, kendisini bu süreçlerin dinamik öznesi kılabilenler yavaş da olsa

gelişme/ yükselme doğrultusuna girdikleri halde, kendisini bu süreçlerin özelliklerine göre yeniden düzenlemeyenler ise belki bir süre daha mevcut yapılarıyla güçlerini koruyacaktır ama gelecekte bu yapılarıyla ayakta kalamayacakların ileri sürmek bir kehanet olmayacaktır.

Kürt sorunu, gerek sahip olduğu uzun tarihsel geçmişi ve gerekse de son çeyrek yüzyılda bu sorundaki çözümsüzlük nedeniyle yaşanan olağanüstü çatışmalı dönem nedeniyle tarihsel olarak bakıldığında görüleceği gibi artık çözümsüzlüğün sürgit devam etmesinin mümkün olmadığı bir noktaya gelip dayanmış bulunmaktadır. Çözümsüzlüğü devam ettirmenin hem iç ve hem de dış şartları artık değişmiş durumdadır. Mevcut durumu belki bir süre daha devam ettirmek pekala mümkün olabilir ama bu sorunda yolun sonuna gelindiğinin güçlü işaretleri 1her açıdan görülmeye başlanmıştır. Çözümsüzlüğün bu kadar yoğun yaşandığı deyim yerindeyse bu anlamda bütün yolların tüketildiği bir konuda bir çözüme gidilmemesi eşyanın doğasına aykırıdır. Mevcut durumun adeta "uzatmaları oynamak" olarak yorumlanması daha gerçekçidir. Kürt sorununda çözüm/çözümsüzlük ikilemini "Sularını toplaya toplaya bentlerini aşmaya hazırlanan bir baraj" olarak da nitelemek sanırım yerinde bir değerlendirme olmaktadır.

Yaşadığı çeşitli dönem /dönemlerden sonra, geline aşamada Türkiye'nin genel demokratikleşme sorunlarının bir parçası ama en önemli bir parçası haline gelen Kürt sorununa kalıcı bir demokratik çözüm bulunmadan, Türkiye'nin demokratik geleceğinin yaratılamayacağı artık yadsınamaz bir olgu haline gelmiş bulunmaktadır. Katılımcılık ve çoğulculuk gibi iki temel özelliği bulunan günümüz çağdaş demokrasinin özellikle katılımcılık ilkesinin hayat bulması açısından, Türkiye'de yaşayan Kürtlerin kimlik haklarının yasal ve anayasal güvenceye kavuşturulması sağlanmadan Kürt sorunu çözülemeyeceği gibi, ilkesel ve kurumsal demokrasinin yaşam bulamayacağı da açık bir gerçeklik olarak görülmelidir. Bu açıdan özellikle "Anadil Özgürlüğü" olarak ifade edilebilecek genel bir tanım altında-yayın öğrenim/öğretim ve eğitimi kapsayacak bir şekilde- yapılacak kapsamlı yasal açılımlar sorununun demokratik çözümü için önemli bir ihtiyaç olarak değerlendirilmelidir.

Salt devletten beklenmeyecek kadar hayati derecede önem taşıyan demokratikleşme sürecinin ise toplumun ve siyasetin dengeleyici, doğrultu verici çabalarıyla, giderek devleti değişip dönüşmek zorunda bırakacağı kapsamlı bir demokrasi mücadelesiyle başarıya ulaşacağı kesindir.

Türkiye'de devletin (çok gerilere gitmeden cumhuriyetle yaşıt oarak ele alırsak) o günün dünya/bölge/ülke koşullarının dayatmasıyla jakoben bir gelenek içinde şekillenmesi günümüz dünyasında artık aşılacak zorunda kalmıştır. Zira, her siyasal oluşum gibi devletin de onu belirleyen/çevreleyen faktörlerin değişmesiyle kendisini değiştirmek zorunda kalması doğal ve karşı konulamaz bir zorunluluktur. Ancak, burada üzerinde asıl durulması gereken nokta, devletin hangi koşullarda ve nasıl değişeceği/değiştirileceği konusudur.

Devlet ve onun karar alıcı/verici süreçlerini elinde tutan güç ve mekanizmaları etkileyip değişmek zorunda kalacakları bir tür kuşatma altına alıcı örgütlenmeler yaratmak ve onları toplumun en geniş demokratik taleplerinin kararlı savunucusu haline getirmek günümüzün bu alanda yapılacak en sonuç alıcı mücadelesi olarak ele almak gerekmektedir. Bizce, günümüz Türkiye'sinde asıl eksikliği duyulan ve aslında çok geniş bir potansiyele sahip olunmasına rağmen bir türlü başarısız olan mücadelesi de budur.

Helsinki Zirvesiyle başlayıp yoğun tartışmalarla devam eden Türkiye'nin AB süreci, yukarıda belirtilen her iki siyasal/sosyal süreçle bağlantılı olup, bu alanlarda yapılacak reformları teşvik edici, bu açılımların yapılmasını kolaylaştırıcı özellikler taşıması nedeniyle, sıkça söylendiği gibi bir modernleşme projesi olması nedeniyle, önemli bir dinamik olarak ele alınmalıdır.

Klasik devletçi/milliyetçi çevrelerin "AB bizi böler" gibi hiçbir ciddiyeti olmayan tarihsel paranoyalarını bir tarafa bırakarak devam edersek, kimi "sol" çevrelerin niyetleri ne olursa olsun onların yukarıda belirttiğimiz çevrelerle aynı pozisyona çakılıp kalmalarının trajik boyutunu görmek ve nedenleri üzerinde böyle bir yazının kapsamını çok çok aşan özelliklerini enine boyuna irdelemek gerekiyor. Sadece bu tartışmaların tuhaf bir boyutu olarak belirtilmesi gereken bir noktayı vurgulayarak bitirmek yeterli olacaktır sanırım: Sizin zaten tarafı olmadığınız / olamayacağınız ve zorlanarak da olsa devam edip gideceği her türlü tartışmanın dışında ve çok çeşitli nedenlere dayalı olarak gelişeceği apaçık bilinen bir konjektürel gidişe itiraz etmenizin hiçbir pratik değeri olmayacaktır. Tarihin karşı konulmaz akışına

anlamsız / beyhude karşı çıkışlar yerine onu değiştirip etkilemenin kendi siyasal programları doğrultusunda kimi kazanımlar elde etmenin daha doğru olduğu gerçeği artık görülmelidir.

Bu noktada takınılacak tavır, bizi tarihin çöplüklerinde debelenecek isimsiz figüranı da yapabilir, bu topraklarda yazılacak tarihin isimli / isimsiz kahramanları da yapabilir.